

Białoruska-polskija mounyja, litaraturnyja, histarycznyja i kulturnyja suwiaz, Zbornik artykułau, Białorusika – Albaruthenica 36, red. I. E. Bahdanowicz, M. P. Kasciuk, A. I. Maldzis, M. R. Pryhodzicz, W. P. Rahojsza, H. A. Cychun, Minsk: „Knihazbor”, 2015, 228 s.

Omawiana publikacja jest zbiorem recenzowanych artykułów naukowych z zakresu językoznawstwa, literatury i historii. Autorzy, którzy prezentują różną metodykę badań i mają niekiedy odmienne spojrzenie na badane kwestie, zmierzali się z obszernym tematem, jakim niewątpliwie są białorusko-polskie związki na wspomnianych wyżej płaszczynach. W niniejszym tekście ograniczę się tylko do omówienia artykułów o tematyce językoznawczej.

Recenzowany zbiór otwiera artykuł M. Sajewicza (Lublin) *Rejestr pomiaru włócznej z 1560 roku jako najwcześniejsze źródło wiedzy o imiennictwie XVI-wiecznych mieszkańców miasta Kleszczele i okolic na Podlasiu*. Autor w interesujący sposób zapoznaje czytelnika z procesem przekształceń struktury imion kanonicznych, w zdecydowanej większości cerkiewnych, rzadziej katolickich, mającym na celu dostosowanie ich do systemu miejscowej gwary wschodniosłowiańskiej. Podstawowymi zabiegami stosowanymi w tym celu były, jak zauważa badacz, ucięcia bądź dodawanie odpowiednich formantów słowotwórczych. Walorem tego tekstu jest zwrócenie uwagi na fakt, że omawiany rejestr jest najstarszym, niezwykle cennym, a jednocześnie doskonałym źródłem wiedzy o początkach kształtowania się systemu imienniczego i nazwiskowego na badanym terenie.

Podobna tematyka jest także podejmowana w artykule autorstwa Z. Abramowicz (Białystok) *Wschodniosłowiańskie formy imion chrześcijańskich na Podlasiu w XVI–XVII w.* Badaczka koncentruje się głównie na problematyce przeobrażeń imion kanonicznych w zakresie fonetyki, wykazując, że onimy podlegały działaniu cech charakterystycznych dla gwar i języków: białoruskiego (akanie, dziakanie i ciakanie) i ukraińskiego (przejście *ě* i *e* w *i*, dyspalatalizacja). Autorka w sposób wnikliwy opisuje formowanie się i funkcjonowanie imiennictwa mieszkańców regionu, który w badanym okresie charakteryzował się znacznym zróżnicowaniem etnicznym, wyznaniowym i językowym.

Interesujący tekst L. Citko (Białystok) *Słownik cerkiewnosłowiańsko-polski (1722) jako źródło do historii leksyki* dotyczy tematyki leksykograficznej. Przeprowadzona przez autorkę kompetentna analiza tego mało znanego zabytku językowego wykazała występowanie w nim w głównej mierze słownictwa o charakterze cerkiewnosłowiańskim, jak również zapożyczeń z języka polskiego oraz leksemów wywodzących się z żywej ruszczyzny. Badaczka wysuwa postulat dogłębnego zbadania wspomnianego źródła, w szczególności występujących w nim białorusizmów.

W artykule S. Bogusz (Mińsk) *Паланізмы ў мове прававодства БССР 1920–1930-я гады* jest analizowany wpływ języka polskiego na kształtującą się w okresie międzywojennym biurokratyczno-kancelaryjną odmianę języka białoruskiego. Autorka na podstawie analizy zgromadzonego materiału leksykalnego zauważa tendencję do stopniowego zmniejszania się oddziaływania polszczyzny na język urzędowy BSRR – od znacznego w latach 20., do minimalnego w następnym dziesięcioleciu XX wieku.

Interesujące ustalenia przynosi tekst A. Goral (Lublin) *Osobowe nomina subiecti z formantami słowotwórczymi obcego pochodzenia w językach wschodniosłowiańskich*. Jak wynika z przytoczonych przez badaczkę przykładów, *nomina subiecti* tworzone w różnych językach wschodniosłowiańskich od tych samych podstaw mogą przybierać różne wykładniki formalne. Mimo że analiza zebranego materiału językowego przyniosła już ciekawe rezultaty, autorka postuluje dalsze pogłębione badania w tym zakresie.

Obszerny artykuł J. Kozłowskiej-Dody (Lublin) *Родавыя формы сучаснай беларускай мовы на матэрыялах газеты «Звязда»* przedstawia mechanizmy kodowania kategorii rodzaju w języku białoruskim na bazie licznych przykładów wyekscerpowanych ze zgromadzonego materiału prasowego. Jak można dowiedzieć się z tego inspirującego opracowania, autorka wyróżnia 5 podstawowych eksponentów językowych kategorii rodzaju, a mianowicie: morfologiczny, słowotwórczy, składniowy, kontekstualny i konsytuacyjny.

Tekst autorstwa R. Kalety (Warszawa) *Kilka uwag o nauczaniu Polaków języka białoruskiego jako obcego* zapoznaje czytelnika z wybranymi zagadnieniami dotyczącymi nauczania dorosłych Polaków języka białoruskiego, ze szczególnym uwzględnieniem translatoryki. Zdaniem autora motywami podjęcia nauki tego języka mogą być różne, począwszy od ciekawości lub chęci wyróżnienia się we własnym środowisku, po względy czysto praktyczne.

H. Kulesz (Mińsk) w artykule *Камунікатывы́на-прагматычныя характарыстыкі мовы заканадаўства* przedstawia poglądy językoznawców polskich, rosyjskich i ukraińskich dotyczące charakterystyki tekstów prawnych. Autorka zauważa, że obecnie na Białorusi praktycznie nie prowadzi się tego typu badań. Według H. Kulesz język prawodawstwa charakteryzują następujące cechy: dokładność, oficjalność przekazu, zwięzłość, lapidarność, wysoki stopień standaryzacji, jednorodność stylistyczna, brak elementów ekspresji oraz komunikatywność.

Na uwagę zasługuje także artykuł H. Nikicenka (Mińsk) *Метрыка ВКЛ у даследаваннях польскіх навукоўцаў*. Autorka odwołuje się w nim do niektórych opracowań historyków polskich, m.in. A. Kołodziejczyka, K. Pietkiewicza, A. Rachuby, którzy wykorzystują w swoich badaniach nieocenione źródło historyczne, jakim niewątpliwie jest Metryka Litewska. H. Nikicenka stwierdza, że Metryka WKL wywołuje zainteresowanie nie tylko badaczy białoruskich i litewskich, lecz również polskich. Taka postawa badaczy jest zrozumiała, zważywszy na fakt, że w przeszłości Białorusini, Litwini i Polacy przez długi okres funkcjonowali w obrębie jednego organizmu państwowego.

Artykuł autorstwa I. Sawickiej (Mińsk) *Польскамоўныя запазычанні ў „Слоўніку беларускай мовы I. I. Насовіча”* koncentruje się na tematyce polonizmów w wydanym

w 1870 roku *Słownika języka białoruskiego* I. Nosowicza. Zbliżony do niego tematycznie jest tekst T. Sakun (Mińsk) *Уплыў польскай мовы на адаптацыю іншамоўных слоў у беларускай мове ў 1920–1930-я гады*. Autorka zwraca uwagę na zjawisko adaptacji leksemów pochodzenia zachodnioeuropejskiego w języku białoruskim lat 20. i 30. XX wieku na płaszczyźnie fonetyczno-ortograficznej, morfologicznej, słowotwórczej i leksykalno-semantycznej, dokonujące się za pośrednictwem języka polskiego. Przedmiotem badań T. Sakun jest międzywojenna prasa białoruskojęzyczna.

W artykule H. Sporysz (Mińsk) *Стылістычны статус лексем агульных для беларускай і польскай моў* jest omówiony problem różnicowania semantycznego niektórych leksemów (*wada / wada, выгода / wyгода, выправа / wuprawa, гзымс / gzyms, грыбы / gruby*), wspólnych dla języka białoruskiego i polskiego.

Część językoznawczą zbioru zamyka tekst W. Ułasewicz (Mińsk) *Неалагізмы і неасемантызмы ў „Беларуска-польскім слоўніку”* (*Słownik białorusko-polski*, Warszawa, 2012). Autorka zwraca w nim uwagę na znaczne wzbogacenie w ostatnich dziesięcioleciach bazy leksykalnej współczesnego języka białoruskiego zapożyczeniami w postaci neologizmów i neosemantyzmów, co znalazło odzwierciedlenie w wydany niedawno przez Katedrę Białorutenistyki UW *Słowniku białorusko-polskim*. H. Ułasewicz omawia m.in. problem adaptacji tych zapożyczeń, postulując potrzebę prowadzenia dalszych badań nad neologizmami w języku białoruskim.

Reasumując, należy podkreślić, że omawiana publikacja zawiera zbiór zróżnicowanych treściowo artykułów, które niewątpliwie mogą być interesujące dla potencjalnego czytelnika. Książka będzie szczególnie przydatna dla językoznawców, stanowiąc inspirację dla podejmowania dalszych badań nad neologią oraz przybliżając metodologię stosowaną przez badaczy różnych szkół i ośrodków.

Piotr Złotkowski